

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПИСЬМЕННА ТЕТЯНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 336.148:37.014.543

**БЮДЖЕТНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИДАТКАМИ НА ОСВІТУ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

ТЕРНОПІЛЬ – 2012

Дисертація на правах рукопису.

Робота виконана у Тернопільському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Дем'янишин Василь Григорович,
Тернопільський національний економічний університет,
професор кафедри фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Боголіб Тетяна Максимівна,
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія
Сковороди”,
завідувач кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту;

кандидат економічних наук
Микитюк Ігор Сергійович,
Київський національний торговельно-економічний
університет,
старший викладач кафедри фінансів.

Захист відбудеться ___ травня 2012 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.03 у Тернопільському національному економічному університеті за адресою: 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11-а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий ___ квітня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. П. Шаварина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У системі державних гарантій право громадян на освіту має велику цінність. Роль освіти проявляється не тільки у формуванні фундаменту для розвитку особистості, а й в забезпеченні соціального добробуту, економічного розвитку країни загалом. Тому виконання завдань державної політики в сфері освіти, тим більше в умовах її реформування, є вкрай важливим, проте ускладненим обмеженістю бюджетних коштів. З огляду на це, спрямовані на функціонування і розвиток системи освіти бюджетні ресурси необхідно використовувати за критеріями законності, цільового призначення, ефективності, раціональності, економності та результативності. У випадках їхнього недотримання доцільно активізувати потенціал бюджетного контролю.

Першочергова потреба в побудові нової системи бюджетного контролю за видатками на освіту шляхом зміни пріоритетів у його здійсненні обґрунтовується низьким рівнем бюджетної дисципліни в сферах планування бюджетних видатків і використання бюджетних коштів. Крім цього, основні завдання, які покладаються на бюджетний контроль за видатками на освіту, не відповідають вимогам сьогодення. Реформована відповідно до європейських стандартів система бюджетного контролю насамперед має забезпечувати обґрунтоване планування й ефективне використання бюджетних коштів у сфері освіти.

Висвітленню теорії фінансового контролю, зокрема державного фінансового та бюджетного, приділяли значну увагу вітчизняні та зарубіжні вчені. З другої половини ХІХ ст. і до середини ХХ ст. природу та проблеми розвитку фінансового і державного фінансового контролю досліджували А. Альський, І. Бліох, Б. Бор'ян, Н. Вейцман, О. Погребінський, Е. Понтович, М. Ровінський, М. Сперанський, В. Татарінов, М. Чечулін й інші. У 70–90-х рр. ХХ ст. вчені-економісти І. Белобжецький, М. Белов, М. Білуха, Е. Вознесенський та інші науковими здобутками збагатили теорію контролю, зокрема фінансового.

Проблематику державного фінансового та бюджетного контролю розглядали в своїх працях сучасні українські науковці та практики В. Андрущенко, І. Басанцов, Т. Боголіб, О. Василик, П. Германчук, М. Головань, В. Дем'янишин, Т. Єфименко, О. Кириленко, С. Клімова, І. Микитюк, К. Павлюк, В. Піхоцький, М. Романів, Н. Рубан, М. Сивульський, В. Симоненко, І. Стефанюк, В. Федосов, І. Чугунов, М. Шутов, С. Юргелевич, С. Юрій та інші. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики зробили такі російські вчені: О. Александрова, О. Бубнова, О. Грачова, Т. Зирянова, О. Лебедева, М. Мельник, О. Нікуліна, Л. Овсянніков, О. Овчиннікова, О. Рум'янцев, О. Шуліко й інші. Сучасними зарубіжними дослідниками практичних аспектів фінансового контролю є А.-Ж. Коен, Ч. Ларссон, Е. МакДональд, Л. Олофсон, Г. Фербер, Х. Хавенс, О. Яльмарссон та інші.

Незважаючи на значну кількість наукових напрацювань з проблематики фінансового контролю, ряд питань потребує розвитку в теоретичному і практичному аспектах. Відсутність єдиного підходу до формулювання понятійного апарату в сфері фінансового контролю є підґрунтям для продовження дискусій у цьому напрямку. До невирішених наукових завдань відноситься обґрунтування теоретичних і методологічних засад бюджетного контролю у сфері освіти. Практику

бюджетного контролю за плануванням і використанням фінансових ресурсів у сфері освіти ускладнюють різні проблеми, внаслідок чого бюджетні правопорушення мають масштабний характер. Тому необхідним є обґрунтування підходів до реформування бюджетного контролю за видатками на освіту в Україні. Актуальність окресленої проблематики, науково-теоретична та практична важливість її дослідження зумовили вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою науково-дослідних робіт, що виконувалися кафедрою фінансів Тернопільського національного економічного університету, а саме: держбюджетної прикладної розробки на тему “Реформування фінансового механізму вищої освіти” (державний реєстраційний номер 0106U000531), держбюджетного фундаментального дослідження на тему “Концептуальні засади розвитку бюджетного процесу в умовах демократичних та економічних перетворень” (державний реєстраційний номер 0109U000048), а також науково-дослідної роботи на тему “Фінансова політика в стратегії соціально-економічного розвитку України” (державний реєстраційний номер 0105U000861), у межах яких автором розроблено рекомендації щодо реформування бюджетного контролю за плануванням і використанням фінансових ресурсів на освіту.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних основ бюджетного контролю за видатками на освіту та визначенні напрямків його розвитку.

Відповідно до цієї мети було передбачено вирішення таких основних *завдань*:

- обґрунтувати теоретичні основи бюджетного контролю за видатками на освіту;
- проаналізувати нормативно-правову базу в сфері бюджетного контролю за видатками на освіту в Україні;
- визначити форми, методи, методичні прийоми та способи бюджетного контролю за плануванням і використанням бюджетних коштів на освіту;
- дослідити практику бюджетного контролю за плануванням видатків державного та місцевих бюджетів на освіту;
- здійснити аналіз результатів бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері освіти;
- визначити систему показників дієвості бюджетного контролю за видатками на освіту;
- розробити підходи до реформування бюджетного контролю за плануванням і використанням фінансових ресурсів у сфері освіти;
- сформулювати пропозиції щодо покращення взаємодії органів бюджетного контролю за видатками на освіту;
- обґрунтувати напрямки впливу бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів на планування бюджетних видатків на освіту.

Об'єктом дослідження є процес бюджетного контролю за видатками на освіту.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні засади бюджетного контролю за плануванням і використанням бюджетних коштів на освіту.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові та конкретно-наукові методи теоретичного й емпіричного рівнів. За допомогою таких методів, як історичний, аналізу та синтезу, дедукції та індукції, формулювання гіпотез, створення теорії, узагальнення, обґрунтовано теоретико-концептуальні основи бюджетного контролю за видатками на освіту. З метою вивчення практики бюджетного контролю за плануванням і використанням бюджетних коштів у сфері освіти застосовано методи спостереження, групування аналітичних показників, порівняння, графічного аналізу. Для визначення напрямків розвитку бюджетного контролю за видатками на освіту використано методи ідеалізації, абстрагування, аналогії, узагальнення, а також математичний метод обробки й аналізу даних.

Інформаційну базу дисертації формують Конституція України, законодавчі та нормативно-правові акти України у сферах фінансів, бюджету й освіти, дані Рахункової палати України, Державної фінансової інспекції України, Державної служби статистики України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з проблематики фінансового контролю.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних засад бюджетного контролю за видатками на освіту та розробленні рекомендацій щодо його розвитку в довгостроковій перспективі. До найважливіших результатів дослідження належать наступні:

вперше:

– запропоновано формулювання поняття “бюджетний контроль за видатками на освіту” як урегульованої нормами права діяльності контролюючих органів на стадіях складання, розгляду, затвердження та виконання бюджетів за видатками шляхом застосування спеціальних форм, методів, методичних прийомів і способів, яка спрямована на забезпечення обґрунтованості планування й ефективності використання бюджетних коштів у сфері освіти;

удосконалено:

– підхід до визначення складу показників дієвості бюджетного контролю за видатками на освіту. Сформовано систему показників діяльності контролюючих органів на стадіях планування і використання бюджетних коштів у сфері освіти, які характеризують здійснення ними заходів впливу на порушників бюджетного законодавства. На відміну від традиційного підходу, за якого такі показники не були належно впорядковані, новий підхід, який базується на запропонованому трактуванні сутності бюджетного контролю за видатками на освіту, полягає в побудові їхньої системи, що дасть змогу розкрити участь контролюючих органів у забезпеченні його дієвості;

– засади взаємодії органів бюджетного контролю за видатками на освіту, які полягають у покращенні співпраці Державної фінансової інспекції України з Рахунковою палатою України, Міністерством фінансів України, Державною казначейською службою України, контрольно-ревізійними підрозділами міністерств і відомств шляхом поширення й активізації практики здійснення спільних і одночасних контрольних заходів, продовження взаємоінформування про результати контрольної діяльності, а також застосування нових форм взаємодії;

– формульний підхід до визначення обсягу бюджетних коштів на виконання бюджетних програм у сфері освіти в плановому періоді, який запропоновано

розраховувати за допомогою коефіцієнтів, що характеризують результати та дієвість бюджетного контролю за використанням бюджетних коштів на освіту. Новий підхід дасть змогу забезпечити стимулюючий вплив бюджетного контролю на підвищення результативності бюджетних програм у сфері освіти та посилити його роль у попередженні бюджетних правопорушень;

дістало подальший розвиток:

– теоретичні засади бюджетного контролю за плануванням і використанням бюджетних коштів у сфері освіти, які полягають у розмежуванні підходів щодо аналізу бюджетних запитів, експертизи, моніторингу й аналізу виконання бюджетних програм, ревізії, перевірки, державного фінансового аудиту, оцінки, розслідування, вивчення та обстеження для упорядкування їхньої класифікації за ознаками форм, методів, методичних прийомів і способів бюджетного контролю;

– напрямки реформування бюджетного контролю за видатками на освіту в Україні шляхом розроблення рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правової бази діяльності контролюючих органів, поповнення методології бюджетного контролю, а також забезпечення результативності та дієвості контрольних дій. Це дасть можливість забезпечити обґрунтованість планування бюджетних видатків та ефективність використання бюджетних коштів у сфері освіти.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та пропозиції дослідження мають практичне значення, що підтверджує їхнє застосування у процесі реалізації стратегії розвитку бюджетного контролю за видатками на освіту в Україні.

Сформульовані рекомендації щодо підвищення результативності бюджетного контролю за видатками на освіту при здійсненні експертизи проекту Державного бюджету України, а також аналітичного спостереження за динамікою видатків на фінансування бюджетних програм у сфері освіти та за ходом і результатами їхнього виконання, отриманим економічним ефектом; забезпечення продуктивної співпраці та взаємоузгодженої роботи Рахункової палати України й інших органів державного фінансового контролю знайшли практичне застосування у роботі департаменту з питань науки та гуманітарної сфери Рахункової палати України (довідка № 05-23/121 від 14. 10. 2010 р.).

Запропоновані в дисертації заходи щодо забезпечення розвитку централізованого внутрішнього аудиту у сфері освіти шляхом активізації його проведення, продовження практики інспектування у формі ревізій і перевірок діяльності розпорядників бюджетних коштів у цій сфері; оптимізації взаємодії Головного контрольно-ревізійного управління України й інших контролюючих органів у ході здійснення бюджетного контролю за використанням бюджетних коштів на освіту застосовані у практичній роботі департаменту контролю у сфері освіти Головного контрольно-ревізійного управління України (довідка № 21-14/358 від 15. 10. 2010 р.).

Практичні рекомендації стосовно підвищення результативності бюджетного контролю за видатками на освіту при здійсненні аналізу бюджетних запитів, а також контрольної функції за дотриманням бюджетного законодавства в процесі використання бюджетних коштів на освіту застосовано у діяльності головного

фінансового управління Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 5-01/60-2-940 від 22. 10. 2010 р.).

Окремі положення дисертації використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету (довідка № 126-24/2261 від 18. 10. 2010 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною науковою роботою. Одержані за результатами дослідження способом особистого наукового пошуку висновки теоретичного та практичного змісту є науковим доробком автора.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення і практичні результати дисертаційної роботи апробовані на шести міжнародних (“Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (м. Тернопіль, 2005–2009 рр.), “Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки” (м. Тернопіль, 2008 р.)), одній всеукраїнській (“Актуальні проблеми фінансової системи України” (м. Черкаси, 2009 р.)) і шести внутрішньовузівських (“Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період” (м. Тернопіль, 2006–2008 рр.), “Проблеми розвитку фінансової системи України на сучасному етапі” (м. Тернопіль, 2008 р.), “Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах світової економічної кризи” (м. Тернопіль, 2009 р.), “Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах економічної нестабільності” (м. Тернопіль, 2010 р.)) науково-практичних конференціях, а також одержали позитивну оцінку під час обговорення на наукових семінарах кафедри фінансів Тернопільського національного економічного університету.

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 23 одноосібні наукові праці загальним обсягом 8,51 д. а., з них 10 праць, в яких викладено основні наукові результати дисертації, обсягом 6,01 д. а.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 202 сторінки друкованого тексту. Дисертаційна робота вміщує 7 таблиць на 4 сторінках, 21 рисунок на 16 сторінках, 45 додатків, розміщених на 132 сторінках. Список використаних джерел охоплює 250 найменувань на 31 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “Концептуальні засади бюджетного контролю за видатками на освіту” обґрунтовано теоретико-методологічні основи бюджетного контролю за видатками на освіту, а також досліджено нормативно-правову базу його здійснення в Україні.

За результатами вивчення підходів фахівців з різних галузей науки зроблено висновок про багатогранність терміну “контроль”, оскільки його трактують як метод, форму, функцію управління, перевірку дотримання законодавства, виконання управлінських рішень. Наголошено на доцільності виокремлення точки зору, згідно з якою зміст контролю полягає у врегульованій нормами права діяльності уповноважених органів.

У роботі досліджено понятійний апарат у сферах фінансового, державного фінансового та бюджетного контролю. Встановлено, що об'єкт є основним критерієм, за яким контроль класифікують на фінансовий, державний фінансовий і бюджетний. Фінансові ресурси є об'єктом фінансового, державні фінансові ресурси – державного фінансового, а бюджетні кошти – бюджетного контролю. Останній займає місце найбільш важливого виду державного фінансового контролю і розмежовується на різні підвиди, зокрема за соціальними видатками на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення.

Серед запропонованих науковцями трактувань цілей і завдань різних видів контролю виокремлено основні, які розкривають значення бюджетного контролю за видатками на освіту (рис. 1). Головною ціллю цього підвиду бюджетного контролю є забезпечення обґрунтованості планування й ефективності використання бюджетних коштів на освіту. Для її досягнення бюджетний контроль за видатками на освіту повинен виконувати завдання, які полягають у виявленні бюджетних правопорушень, застосуванні фінансових санкцій і притягненні винних осіб до відповідальності, розробленні пропозицій щодо усунення порушень бюджетного законодавства, а також запобіганні їхньому вчиненню.

Рис. 1. Ціль, завдання і принципи бюджетного контролю за видатками на освіту

У результаті систематизації думок науковців щодо визначення складу і змісту принципів різних видів контролю виділено принципи законності, об'єктивності, розподілу контрольних повноважень, своєчасності контрольних дій, ефективності та гласності (див. рис. 1). Їхнє виконання повинно бути першочерговим під час здійснення бюджетного контролю за видатками на освіту. Запропонований склад принципів обумовлений проблемами, які наявні в практиці планування і

використання бюджетних коштів на освіту, а також вимогами, що висунуті сьогодні до бюджетного контролю загалом.

До основних передумов, які обґрунтовують потребу в здійсненні бюджетного контролю за видатками на освіту, віднесено такі: в освіті закладений потенціал для поліпшення соціально-економічної життєдіяльності суспільства, забезпечення національних інтересів тощо; держава відповідальна за створення належних умов для функціонування і розвитку системи освіти; наявна проблема постійної нестачі бюджетних коштів для досягнення пріоритетів державної політики у сфері освіти.

Автором узагальнено положення законодавчих актів і нормативно-правових документів, які регламентують діяльність розпорядників бюджетних коштів у сфері освіти, формують правове підґрунтя для здійснення видатків бюджетів на освіту та визначають повноваження органів бюджетного контролю за видатками на освіту. В результаті забезпечено відповідність нормативно-правової бази в сфері бюджетного контролю за видатками на освіту критерію системності. Її повноту та цілісність повинно забезпечити прийняття законодавчих актів “Про державний фінансовий контроль” і “Про державний контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальність за бюджетні правопорушення”.

Визначено систему розпорядників бюджетних коштів у сфері освіти. До її складу включено головних розпорядників (центральні, Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування в особі їхніх керівників) і розпорядників коштів державного та місцевих бюджетів нижчого рівня (керівники різних типів навчальних закладів). Обґрунтовано їхню участь у реалізації державної політики в сфері освіти, що проявляється у: формуванні та розміщенні державного замовлення на підготовку фахівців, розробленні пропозицій щодо його обсягу; визначенні мінімальних нормативів фінансового забезпечення навчальних закладів і, на їхній основі, обсягів бюджетного фінансування останніх; виконанні призначення дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти.

На основі вивчення нормативно-правової бази визначено систему органів бюджетного контролю, а також проаналізовано повноваження цих органів у частині здійснення контролю на стадіях планування і використання бюджетних коштів у сфері освіти. Встановлено, що має місце недосконалість законодавства в сфері бюджетного контролю за видатками на освіту через велику кількість законодавчих актів і нормативно-правових документів та їхні положення, які дублюються і містять прогалини.

За результатами наукового аналізу філософських термінів “методологія”, “метод” і “форма” обґрунтовано доцільність вживання у фінансовій науці поняття “методологія бюджетного контролю”. Зокрема, розкрито його зміст як сукупності форм, методів, методичних прийомів і способів, що застосовують контролюючі органи під час дослідження діяльності розпорядників бюджетних коштів. Їхнє застосування у процесі здійснення бюджетного контролю за видатками на освіту спрямоване на оцінку обґрунтованості планування й ефективності використання бюджетних коштів.

У теорії фінансового контролю багато наукових напрацювань, в яких розкрито зміст і запропоновано класифікацію форм, методів, методичних прийомів і способів.

Водночас незавершена дискусія стримує вирішення проблем, пов'язаних з їхнім застосуванням на практиці. Так, у процесі здійснення бюджетного контролю за видатками на освіту застосовуються спеціальні форми, методи, методичні прийоми та способи. Їхній склад залежить від підконтрольного суб'єкта, об'єкта, предмета, цілі та завдань контролю, правового статусу контролюючого органу.

У дисертації визначено систему форм, методів, методичних прийомів і способів бюджетного контролю за видатками на освіту. Аналіз бюджетних запитів і експертиза є методами бюджетного контролю, які застосовують уповноважені органи на стадіях планування бюджетних видатків на освіту. Їхню класифікацію за ознакою методів бюджетного контролю здійснено в результаті вивчення змісту та поставленої цілі. Натомість, державний фінансовий аудит є формою; моніторинг та аналіз виконання бюджетних програм, ревізія, перевірка – методами; оцінка, розслідування, вивчення й обстеження – методичними прийомами та способами бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері освіти. Проте їхній склад потребує поповнення іншими формами, методами, методичними прийомами та способами для забезпечення відповідності бюджетного контролю критерію результативності.

У другому розділі **“Прагматизм бюджетного контролю за плануванням і використанням фінансових ресурсів у сфері освіти”** досліджено практику бюджетного контролю за плануванням видатків державного та місцевих бюджетів на освіту, проведено аналіз результатів бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері освіти, а також визначено систему показників дієвості бюджетного контролю за видатками на освіту.

У дисертації виокремлено планування бюджетних видатків і запропоновано тлумачити його як науково обґрунтований процес визначення напрямків використання коштів державного та місцевих бюджетів. Так, у процесі планування бюджетних видатків на освіту визначаються напрямки скерування коштів державного та місцевих бюджетів на функціонування і розвиток системи освіти в Україні, а також обґрунтовуються передбачені на окреслену вище ціль їхні обсяги.

На основі вивчення нормативно-правової бази проаналізовано роль учасників бюджетних правовідносин на стадіях планування видатків державного та місцевих бюджетів на освіту, що, зокрема, проявляється в здійсненні ними контролю за дотриманням бюджетного законодавства. Встановлено нерозвиненість практики бюджетного контролю на етапах складання, розгляду та затвердження бюджетів через обмежене коло контролюючих органів, односторонність прояву функції бюджетного контролю, а також неповну її відповідність критерію результативності.

У роботі обґрунтовано необхідність посилення ролі бюджетного контролю у зв'язку зі щорічним зростанням обсягу видатків державного та місцевих бюджетів на освіту. Як джерело фінансових ресурсів кошти бюджетів мають велику вагу в забезпеченні функціонування та розвитку системи освіти. Найбільший темп росту видатків державного бюджету на освіту (142,3%) спостерігався в 2007–2008 рр., а видатків місцевих бюджетів на освіту (151,5%) – в 2004–2005 рр., що створювало передумови до збільшення кількості контрольних заходів.

Прогресивні зміни в практиці планування видатків державного та місцевих бюджетів (у тому числі застосування у бюджетному процесі програмно-цільового

методу) розширили призначення бюджетного контролю за плануванням бюджетних видатків на освіту за рахунок розповсюдження контрольної функції на правильність складання бюджетних запитів, паспортів бюджетних програм, а також призвели до впровадження нових форм, методів, методичних прийомів і способів бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері освіти.

За результатами аналізу роботи контролюючих органів визначено їхню роль у забезпеченні результативності бюджетного контролю за видатками на освіту. Так, загальна сума виявлених Державною фінансовою інспекцією України порушень у сфері освіти була найбільшою у 2002 р. та 2007–2008 рр. і, відповідно, становила 504,2 млн. грн. і 927,1–1147,6 млн. грн. У структурі виявлених порушень у сфері освіти перевагу мали ті, які не призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів (їхня питома вага дорівнювала в середньому 91,6%).

У 2002–2009 рр. Рахункова палата України здійснювала контроль з метою виявлення незаконного, в тому числі нецільового, та неефективного використання коштів Державного бюджету України у сфері освіти. В загальному обсязі порушень бюджетного законодавства питома вага порушень у сфері освіти була найбільшою в 2005 р. (5,28%), що свідчить про найбільшу результативність бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги виявлених Рахунковою палатою України порушень бюджетного законодавства в сфері освіти в 2002–2009 рр.

Роки	Бюджетні правопорушення, неефективне використання коштів Державного бюджету України та державних позабюджетних фондів (млрд. грн.)	У тому числі бюджетні правопорушення, неефективне використання коштів Державного бюджету України у сфері освіти (млрд. грн.)	Питома вага бюджетних правопорушень, неефективного використання коштів Державного бюджету України у сфері освіти (%)
2002	5,6	0,1	1,79
2003	7,2	0,003	0,04
2004	7,5	0,39	5,20
2005	8,9	0,47	5,28
2006	10,7	0,08	0,75
2007	12,2	0,01	0,08
2008	12,6	0,03	0,24
2009	21,5	0,19	0,88

У роботі наголошено на важливості критерію дієвості бюджетного контролю поряд з іншими, зокрема результативності й економічності. Дієвість бюджетного контролю за видатками на освіту проявляється в застосуванні заходів впливу до розпорядників бюджетних коштів у сфері освіти за вчинення ними протизаконних дій на стадіях планування і використання бюджетних коштів, а також до осіб-порушників бюджетного законодавства. Водночас про відповідність бюджетного контролю критерію дієвості свідчить те, що в 2002 р. Державною фінансовою інспекцією України було усунуто з 504,2 млн. грн. виявлених порушень у сфері

освіти 488,7 млн. грн. (96,92%), а в 2004 р. і 2006–2008 рр. питома вага усунутих порушень у сфері освіти дорівнювала в середньому 75,46%.

Визначено систему фінансових санкцій до розпорядників бюджетних коштів у сфері освіти за вчинення бюджетних правопорушень на стадіях планування і використання бюджетних коштів. Проаналізовано практику їх застосування в частині попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення такого порушення, зменшення і призупинення бюджетних асигнувань, а також зупинення операцій з бюджетними коштами. Наголошено на важливості такої фінансової санкції як попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення такого порушення, зважаючи на превентивний характер її застосування.

У дисертації визначено систему видів персональної відповідальності за вчинення бюджетних правопорушень у сфері освіти. Її складають матеріальна, дисциплінарна, кримінальна й адміністративна види відповідальності, що покладаються на винних у порушенні бюджетного законодавства посадових осіб. У 2008 р. порівняно з 2002 р. кількість осіб, притягнених до адміністративної відповідальності, зросла вдвічі, а до дисциплінарної та матеріальної – втричі, що свідчить про збільшення дієвості ревізій і перевірок.

Для всебічної оцінки дієвості бюджетного контролю за видатками на освіту важливо застосовувати систему показників діяльності контролюючих органів, які характеризують здійснення ними заходів впливу на порушників бюджетного законодавства. За її допомогою можна розкрити участь контролюючих органів у забезпеченні дієвості бюджетного контролю на стадіях планування і використання бюджетних коштів на освіту.

У третьому розділі **“Стратегічні орієнтири розвитку бюджетного контролю за видатками на освіту”** окреслено напрямки розвитку бюджетного контролю за плануванням і використанням бюджетних коштів у сфері освіти в довгостроковому періоді, розроблено рекомендації щодо покращення взаємодії органів бюджетного контролю за видатками на освіту, а також обґрунтовано вплив бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів на планування бюджетних видатків на освіту.

За результатами вивчення досвіду європейських країн у побудові системи державного фінансового контролю виявлено можливості його адаптації до вітчизняної практики. Відповідно до європейської моделі така система складається з підсистем державного зовнішнього (її функціонування забезпечує вищий орган контролю державних фінансів) і внутрішнього фінансового контролю (в тому числі, внутрішнього контролю, що базується на відповідальності керівника за результати діяльності органу державного або комунального сектору, та внутрішнього аудиту, який здійснюється з метою надання рекомендацій щодо її вдосконалення). До основних напрямків реформування системи бюджетного контролю в сфері освіти віднесено такі: розвиток інспектування і централізованого внутрішнього аудиту; введення практики внутрішнього контролю й аудиту; вдосконалення правового статусу Рахункової палати України. Досягнення найменших розходжень між вітчизняною та європейською системами державного фінансового контролю, у тому

числі підсистемами бюджетного контролю в сфері освіти, сприятиме інтеграції України в європейське співтовариство.

З метою усунення прогалин у нормативно-правовій базі, що регламентує здійснення бюджетного контролю за видатками на освіту, запропоновано закріпити положення, які подають формулювання бюджетного контролю, визначають його систему, ціль, завдання, принципи, види, пріоритетні напрямки, склад контролюючих органів, сферу їхньої діяльності, порядок координації та здійснення спільних контрольних заходів. Водночас рекомендовано визначити завдання, функції та права контролюючих органів на стадіях планування і використання бюджетних коштів, форми, методи, методичні прийоми та способи бюджетного контролю.

Наявні проблеми правового та методологічного характеру, які ускладнюють розвиток бюджетного контролю на стадіях планування бюджетних видатків на освіту, запропоновано вирішити через: впровадження аналізу бюджетних запитів як методу бюджетного контролю Міністерства фінансів України та місцевих фінансових органів; доповнення повноваження Рахункової палати України на проведення експертизи як методу бюджетного контролю шляхом визначення її мети; зміни характеру зауважень і пропозицій Рахункової палати України за результатами попереднього контролю проекту Державного бюджету України з рекомендаційного на обов'язковий до виконання.

Для вирішення проблем правового характеру, які супроводжують практику бюджетного контролю за використанням бюджетних коштів у сфері освіти, запропоновано доповнити повноваження Міністерства фінансів України та місцевих фінансових органів на здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства шляхом розкриття змісту підконтрольних питань, а також запровадити практику застосування висновків Рахункової палати України, наданих за результатами бюджетного контролю у сфері використання бюджетних коштів, на стадії складання проекту Державного бюджету України.

У роботі з метою реформування бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері освіти запропоновано забезпечити розвиток централізованого внутрішнього аудиту шляхом активізації проведення різних його видів; продовжити практику інспектування у формі ревізій і перевірок діяльності розпорядників бюджетних коштів; відновити роботу контрольно-ревізійних підрозділів у системі головних розпорядників бюджетних коштів на принципах результативності та дієвості.

За результатами оцінки взаємодії органів бюджетного контролю за видатками на освіту встановлено наявність потенціалу, для використання якого потрібно здійснити такі заходи: поширити й активізувати практику проведення спільних і одночасних ревізій, перевірок, аудитів ефективності у сфері використання коштів державного бюджету; продовжити взаємоінформування про результати контрольної діяльності; розпочати застосування нових форм співпраці між контролюючими органами.

У дисертації серед показників затрат, продукту, ефективності, якості, результату, економії та економічності, за якими здійснюють оцінку результатів виконання бюджетних програм у сфері освіти, виокремлено найбільш важливі.

Запропоновано систему результативних показників, складену з показників затрат, продукту, ефективності, результату та якості, за допомогою яких можна дати кількісну і якісну оцінки виконання освітніх бюджетних програм, а також визначити основні проблеми та окреслити перспективи розвитку сфери освіти.

Застосовуючи формульний підхід, обґрунтовано вплив бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів, що проявляється через його результати та дієвість, на планування бюджетних видатків на освіту. Обсяг бюджетних коштів на виконання бюджетної програми у сфері освіти в плановому періоді запропоновано розраховувати за формулою (1):

$$B_{t+1} = B_t \times Kp_t \times Kв_{t+1} \times Kд_t \times Инф_{t+1}, \quad (1)$$

де B_{t+1} – видатки на виконання бюджетної програми в періоді $t+1$; B_t – видатки на виконання бюджетної програми в періоді t ; Kp_t – коефіцієнт результативності бюджетної програми в періоді t ; $Kв_{t+1}$ – коефіцієнт вирівнювання результативності бюджетної програми відповідно до її пріоритетності в періоді $t+1$; $Kд_t$ – коефіцієнт дієвості бюджетного контролю в періоді t ; $Инф_{t+1}$ – індекс інфляції в періоді $t+1$; t – звітний період; $t+1$ – плановий період.

На прикладі бюджетної програми за кодом програмної класифікації видатків державного бюджету 2201160 “Підготовка кадрів вищими навчальними закладами III і IV рівнів акредитації” проведено такі розрахунки: в 2008 р. B_t дорівнював 8517294,2 тис. грн., Kp_t – 0,8989 (програма виконувалася з результативністю на прийнятному рівні, оскільки $0,8 \leq Kp_t \leq 1$), $Kд_t$ – 1 (може свідчити про те, що в процесі виконання програми не виявлено бюджетних правопорушень або не здійснювався державний фінансовий аудит її виконання); в 2009 р. $Kв_{t+1}$ планувався за 1,446263793 (програма є пріоритетною, тому що $Kв_{t+1} > 1$), $Инф_{t+1}$ – на рівні 112,3%. Розраховано, що в 2009 р. обсяг видатків державного бюджету на виконання названої бюджетної програми мав досягти такого значення: $B_{t+1} = 8517294,2 \times 0,8989 \times 1,446263793 \times 1 \times 1,123 = 12434842,8$ тис. грн. Проте, в 2009 р. на підготовку кадрів вищими навчальними закладами III і IV рівнів акредитації було заплановано використати 9419435,4 тис. грн. коштів державного бюджету.

За результатами розрахунків констатовано, що недотримання виконавцями бюджетної програми вимог щодо повноти досягнення передбачених результатів використання бюджетних коштів на освіту, а також допущення ними бюджетних правопорушень повинно призводити до зменшення обсягу коштів державного бюджету на виконання бюджетної програми у сфері освіти в плановому періоді.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі узагальнено теоретичні положення і досліджено практику бюджетного контролю у сфері освіти. Запропоновано вирішити науково-практичну проблему шляхом реалізації рекомендацій щодо забезпечення стратегії розвитку бюджетного контролю за видатками на освіту в Україні. Автором зроблено такі науково-теоретичні та практичні висновки:

1. На основі узагальнення наукових підходів до формулювання понятійного апарату в сфері фінансового контролю обґрунтовано визначення поняття

“бюджетний контроль за видатками на освіту” як урегульованої нормами права діяльності контролюючих органів на стадіях складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів за видатками. Цей вид діяльності передбачає застосування спеціальних форм, методів, методичних прийомів і способів та спрямований на забезпечення обґрунтованості планування й ефективності використання бюджетних коштів у сфері освіти. Значення бюджетного контролю за видатками на освіту розкривається через його завдання, що полягають у виявленні бюджетних правопорушень, застосуванні заходів впливу до винних осіб, розробленні пропозицій щодо усунення порушень бюджетного законодавства та запобіганні їхньому вчиненню. Водночас цей підвид бюджетного контролю повинен відповідати принципам законності, об’єктивності, розподілу контрольних повноважень, своєчасності контрольних дій, ефективності та гласності.

2. Чинна нормативно-правова база в сфері бюджетного контролю за видатками на освіту містить велику кількість законодавчих актів і нормативно-правових документів. Їхні положення формують правове підґрунтя для здійснення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту, а також регламентують діяльність розпорядників бюджетних коштів у сфері освіти та контролюючих органів. Про недосконалість нормативно-правової бази свідчить те, що положення законодавчих актів і нормативно-правових документів, якими керуються контролюючі органи, дублюють один одного та містять прогалини. Для забезпечення її повноти та цілісності потрібно прийняти законодавчі акти, які врегульовували б відносини у сферах державного фінансового контролю та державного контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

3. На відміну від теорії фінансового контролю, яка містить багато наукових напрацювань із розкриття змісту та класифікації форм, методів, методичних прийомів і способів, на практиці контролюючі органи не застосовують їхню різноманітну сукупність. Обґрунтовано, що методами бюджетного контролю, які застосовують уповноважені органи на стадіях планування бюджетних видатків на освіту, є аналіз бюджетних запитів і експертиза. У процесі здійснення бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері освіти уповноважені органи застосовують форми (різні види державного фінансового аудиту), методи (моніторинг та аналіз виконання бюджетних програм, ревізію, перевірку), методичні прийоми та способи (оцінку, розслідування, вивчення та обстеження). При цьому для забезпечення результативності бюджетного контролю потрібно розширити їхній склад новими різновидами.

4. На етапах складання, розгляду та затвердження бюджетів функцію бюджетного контролю виконує обмежене коло учасників бюджетних правовідносин. У процесі планування видатків державного бюджету на освіту участь Верховної Ради України та Міністерства фінансів України проявляється у здійсненні контролю за дотриманням бюджетного законодавства, а Рахункової палати України – у проведенні попереднього контролю проекту Державного бюджету України. На стадіях планування видатків місцевих бюджетів на освіту правильність дій головних розпорядників бюджетних коштів перевіряють місцеві фінансові органи. Поряд з цим виконується вповноваженими органами функція

бюджетного контролю не відповідає цілком критерію результативності, оскільки не забезпечує повне виявлення бюджетних правопорушень.

5. Важливе значення бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері освіти проявляється у виявленні порушень бюджетного законодавства. До контролюючих органів, які беруть найбільш активну участь у виконанні цього завдання, віднесено Державну фінансову інспекцію України та Рахункову палату України. Аналіз їхньої роботи свідчить про значний внесок у забезпечення результативності бюджетного контролю. Виявлені контролюючими органами великі обсяги бюджетних правопорушень обґрунтовують низький рівень бюджетної дисципліни в сфері використання фінансових ресурсів на освіту. З метою його підвищення контролюючі органи повинні зміцнювати свою роль у забезпеченні результативності бюджетного контролю за видатками на освіту.

6. Оцінка дієвості бюджетного контролю за плануванням і використанням бюджетних коштів на освіту повинна здійснюватися на основі системи показників, які відображають призупинення та зменшення бюджетних асигнувань, зменшення бюджетних призначень, зупинення здійснення бюджетних асигнувань та операцій з бюджетними коштами, накладення стягнень за бюджетні правопорушення; надання відмов розпорядникам бюджетних коштів у реєстрації зобов'язань і фінансових зобов'язань, прийнятті до виконання їхніх платіжних доручень; обсяг усунутих порушень фінансової дисципліни, кількість осіб, притягнених до різних видів відповідальності; кількість звітів, актів, висновків та інформацій, скерованих до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, міністерств, відомств і підпорядкованих їм навчальних закладів.

7.3 метою забезпечення розвитку бюджетного контролю за плануванням бюджетних видатків на освіту запропоновано вдосконалити правове поле діяльності Міністерства фінансів України та місцевих фінансових органів (через уточнення прописаного в Бюджетному кодексі України повноваження на здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства) і Рахункової палати України (розширення задокументованого в Законі України "Про Рахункову палату" повноваження на проведення експертизи проекту Державного бюджету України), а також забезпечити результативність попереднього контролю проекту Державного бюджету України, що здійснює Рахункова палата України (надання її зауваженням і пропозиціям характеру обов'язкових до виконання).

8. Для реформування бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері освіти запропоновано вдосконалити правове поле діяльності Міністерства фінансів України та місцевих фінансових органів (через доповнення прописаного в чинному законодавстві повноваження на здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства) і Рахункової палати України (врегулювання на рівні Закону України "Про Рахункову палату" практики застосування висновків, наданих за результатами бюджетного контролю у сфері використання бюджетних коштів, на стадії складання проекту Державного бюджету України); збагатити методологію бюджетного контролю (забезпечення розвитку централізованого внутрішнього аудиту, а також продовження практики централізованого та децентралізованого інспектування діяльності розпорядників

бюджетних коштів); забезпечити результативність і дієвість внутрішнього фінансового контролю у системі головних розпорядників бюджетних коштів.

9. З метою покращення взаємодії органів бюджетного контролю за видатками на освіту запропоновано закріпити позитивний досвід їхньої співпраці та взаємоузгодженої роботи (зокрема, Державної фінансової інспекції України з Рахунковою палатою України, Державною казначейською службою України, контрольно-ревізійними підрозділами міністерств і відомств), а також збагатити його новими формами взаємодії (між Міністерством фінансів України та Державною фінансовою інспекцією України). Реалізація цих заходів дасть змогу забезпечити відповідність бюджетного контролю за видатками на освіту критеріям результативності та дієвості.

10. Обґрунтовано напрямки впливу бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів на планування бюджетних видатків на освіту. На прикладі бюджетної програми у сфері освіти здійснено розрахунок обсягу коштів державного бюджету на виконання програми в плановому періоді (на основі даних про обсяг використаних бюджетних коштів на виконання програми, значень коефіцієнтів результативності програми, вирівнювання результативності програми відповідно до її пріоритетності та дієвості бюджетного контролю, індексу інфляції). Встановлено визначальний вплив на планування обґрунтованого обсягу бюджетних коштів на виконання бюджетної програми у сфері освіти результатів бюджетного контролю та обсягу санкцій за бюджетні правопорушення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Письменна Т. В. Розмежування функціональних повноважень органів державного фінансового контролю: аналіз проблеми та шляхи її подолання / Т. В. Письменна // Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль. – 2002. – № 7. – С. 88–98 (0,6 д. а.).

2. Письменна Т. В. Теоретичні аспекти дослідження системи державного фінансового контролю / Т. В. Письменна // Наука молода. – 2004. – № 2. – С. 149–153 (0,44 д. а.).

3. Письменна Т. В. Контролюючі органи як складова фінансового контролю в державі: визначення їх складу / Т. В. Письменна // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. – 2005. – № 19. – С. 96–100. – (Серія : економіка) (0,4 д. а.).

4. Письменна Т. В. Багатогранність трактування поняття державного фінансового контролю / Т. В. Письменна // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2006. – № 11. – С. 161–168 (0,4 д. а.).

5. Письменна Т. В. Результативність діяльності контрольно-ревізійних органів як підґрунтя для зміцнення фінансової дисципліни в державі / Т. В. Письменна // Наукові записки. – 2006. – № 15. – С. 130–133 (0,3 д. а.).

6. Письменна Т. В. Шляхи побудови ефективної системи державного фінансового контролю / Т. В. Письменна // Світ фінансів. – 2007. – № 1 (10). – С. 51–59 (0,5 д. а.).

7. Письменна Т. В. Новоутворені форми державного фінансового контролю: організаційно-методичні засади реалізації у контрольно-ревізійній практиці / Т. В. Письменна // Наука молода. – 2008. – № 9. – С. 102–111 (0,8 д. а.).

8. Письменна Т. В. Теоретичні засади державного фінансового контролю: вітчизняний і зарубіжний досвід / Т. В. Письменна // Світ фінансів. – 2008. – № 4 (17). – С. 130–138 (0,8 д. а.).

9. Письменна Т. В. Оцінка дієздатності чинної в Україні системи відповідальності за бюджетні злочини / Т. В. Письменна // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2009. – Вип. 251, т. III. – С. 721–734 (0,8 д. а.).

10. Письменна Т. В. Зміна ідеології бюджетного контролю у контексті бюджетної реформи в Україні / Т. В. Письменна // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2 (23). – С. 123–133 (0,97 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

11. Письменна Т. В. Державний фінансовий контроль як інструмент впливу на стан державних фінансів / Т. В. Письменна // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, Тернопіль, 24–25 лют. 2005 р. Ч. 2. – Тернопіль : ТАНГ, 2005. – С. 153–155 (0,1 д. а.).

12. Письменна Т. В. Роль контролюючих органів у зміцненні фінансової дисципліни в державі / Т. В. Письменна // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, Тернопіль, 23–24 лют. 2006 р. Ч. 2. – Тернопіль : ТДЕУ, 2006. – С. 221–224 (0,2 д. а.).

13. Письменна Т. В. Стратегічні орієнтири побудови ефективної системи фінансового контролю в державі / Т. В. Письменна // Проблеми фінансової теорії та практики в постстабілізаційний період : матеріали наук. конф. проф.-виклад. складу, Тернопіль, 13 квіт. 2006 р. – Тернопіль : ТДЕУ, 2006. – С. 97–100 (0,2 д. а.).

14. Письменна Т. В. Удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду / Т. В. Письменна // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, Тернопіль, 22–23 лют. 2007 р. Ч. 2. – Тернопіль : ТНЕУ, 2007. – С. 235–239 (0,2 д. а.).

15. Письменна Т. В. Результативність діяльності контрольно-ревізійного апарату держави: оцінка та шляхи підвищення / Т. В. Письменна // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в постстабілізаційний період : матеріали наук. конф. проф.-виклад. складу, Тернопіль, 18 квіт. 2007 р. – Тернопіль : ТНЕУ, 2007. – С. 136–138 (0,1 д. а.).

16. Письменна Т. В. Необхідність фінансового контролю за використанням бюджетних ресурсів у сфері освіти / Т. В. Письменна // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна ідентичність і тенденції глобалізації : зб. тез доп. V Ювілейної міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, Тернопіль, 21–23 лют. 2008 р. Ч. 2. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – С. 173–175 (0,2 д. а.).

17. Письменна Т. В. Реформування національної системи освіти у контексті європейської інтеграції / Т. В. Письменна // Проблеми розвитку фінансової системи України на сучасному етапі : матеріали наук. конф. студ. та молодих вчених, Тернопіль, 21 бер. 2008 р. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – С. 23–25 (0,2 д. а.).

18. Письменна Т. В. Удосконалення державного фінансового контролю у контексті реалізації пріоритетів бюджетної політики України / Т. В. Письменна // Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період : матеріали наук. конф. проф.-виклад. складу, Тернопіль, 16 квіт. 2008 р. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – С. 110–113 (0,2 д. а.).

19. Письменна Т. В. Особливості фінансування закладів освіти в Україні / Т. В. Письменна // Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки : матеріали наук.-практ. конф., Тернопіль, 16–17 жовт. 2008 р. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – С. 84–86 (0,2 д. а.).

20. Письменна Т. В. Удосконалення бюджетного контролю відповідно до пріоритетів політики держави в освітній сфері / Т. В. Письменна // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті : національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, 26–27 лют. 2009 р. Ч. 2. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С. 164–167 (0,2 д. а.).

21. Письменна Т. В. Практика застосування фінансових санкцій до порушників бюджетного законодавства / Т. В. Письменна // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах світової економічної кризи : матеріали наук. конф. проф.-виклад. складу, Тернопіль, 15 квіт. 2009 р. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – С. 111–114 (0,2 д. а.).

22. Письменна Т. В. Практика взаємодії органів бюджетного контролю в Україні / Т. В. Письменна // Актуальні проблеми фінансової системи України : зб. тез доп. та вист. VI Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів і студ., Черкаси, 24 квіт. 2009 р. – Черкаси : ЧДТУ, 2009. – С. 190–192 (0,2 д. а.).

23. Письменна Т. В. Компоненти підсистеми бюджетного контролю за видатками на освіту / Т. В. Письменна // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах економічної нестабільності : матеріали наук. конф. проф.-виклад. складу, Тернопіль, 14 квіт. 2010 р. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – С. 137–143 (0,3 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Письменна Т. В. Бюджетний контроль за видатками на освіту та перспективи його розвитку. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Тернопіль, 2011.

У дисертації обґрунтовано теоретико-концептуальні основи бюджетного контролю за видатками на освіту та визначено напрямки його розвитку.

З'ясовано місце бюджетного контролю у системі фінансового контролю і державного фінансового контролю. Обґрунтовано понятійний апарат у сфері

фінансового контролю та запропоновано дефініцію бюджетного контролю за видатками на освіту. Сформульовано ціль, завдання і принципи бюджетного контролю за видатками на освіту. Досліджено нормативно-правову базу в сфері бюджетного контролю за видатками на освіту в Україні. Визначено систему форм, методів, методичних прийомів і способів бюджетного контролю за плануванням та використанням бюджетних коштів у сфері освіти.

Досліджено практику бюджетного контролю за плануванням видатків державного та місцевих бюджетів на освіту. Проаналізовано результати бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері освіти. Сформовано систему показників дієвості бюджетного контролю за видатками на освіту.

Розроблено рекомендації щодо стратегії розвитку бюджетного контролю за плануванням і використанням бюджетних коштів на освіту. Визначено напрямки оптимізації взаємодії органів бюджетного контролю за видатками на освіту. Обґрунтовано вплив бюджетного контролю за використанням фінансових ресурсів на планування бюджетних видатків на освіту.

Ключові слова: бюджетний контроль за видатками на освіту, розпорядники бюджетних коштів у сфері освіти, органи бюджетного контролю за видатками на освіту, бюджетні правопорушення, дієвість бюджетного контролю за видатками на освіту, результативність бюджетних програм у сфері освіти.

АННОТАЦИЯ

Письменная Т. В. Бюджетный контроль расходов на образование и перспективы его развития. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Тернопольский национальный экономический университет Министерства образования и науки, молодежи и спорта Украины, Тернополь, 2011.

Изучены взгляды ученых на предмет толкования понятий финансового контроля, государственного финансового контроля и бюджетного контроля. Определено место бюджетного контроля в системе финансового контроля и государственного финансового контроля. Установлены предпосылки, которые вызывают объективную потребность в осуществлении бюджетного контроля расходов на образование. Предложено толкование понятия «бюджетный контроль расходов на образование». Сформулированы цель, основные задачи и принципы бюджетного контроля расходов на образование.

Исследована правовая база в сфере осуществления бюджетного контроля расходов на образование. Проанализированы положения законодательных актов и нормативно-правовых документов, которые упорядочивают деятельность распорядителей бюджетных средств в сфере образования, формируют правовую основу для осуществления расходов бюджетов на образование, определяют полномочия органов бюджетного контроля расходов на образование.

Изучены научные наработки, в которых раскрыто содержание форм, методов, методических приемов и способов контрольной деятельности. Определен состав методов бюджетного контроля планирования бюджетных расходов на образование.

Сформирована система форм, методов, методических приемов и способов бюджетного контроля использования бюджетных средств в сфере образования.

Проанализированы контрольные полномочия участников бюджетного процесса при планировании расходов государственного бюджета на образование. Исследованы права участников бюджетных правоотношений на осуществление функции контроля в процессе планирования расходов местных бюджетов на образование. Обосновано влияние результатов бюджетной реформы на возрастание значения бюджетного контроля на этапах планирования бюджетных расходов на образование.

Осуществлен анализ результатов контрольных мероприятий Государственной финансовой инспекции Украины, контрольно-ревизионных подразделений министерств и ведомств, Счетной палаты Украины в сфере использования финансовых ресурсов на образование. Обосновано определяющее участие этих контролирующих органов в обеспечении результативности бюджетного контроля расходов на образование.

Проанализирована практика применения органами бюджетного контроля карательных мер за нарушение бюджетного законодательства на стадиях планирования и использования бюджетных средств на образование. Сформирована система показателей действенности бюджетного контроля расходов на образование.

Определены направления реформирования подсистемы бюджетного контроля в сфере образования. Обоснована необходимость совершенствования правового поля осуществления бюджетного контроля расходов на образование в Украине. Предложен ряд мер по решению проблем правового и методологического характера, которые затрудняют развитие бюджетного контроля планирования бюджетных расходов на образование. Поданы обоснованные предложения по реформированию бюджетного контроля использования бюджетных средств на образование.

Оценено состояние взаимодействия органов бюджетного контроля расходов на образование. Предложено осуществить ряд обоснованных мер по оптимизации взаимодействия органов бюджетного контроля расходов на образование.

Сформирована система показателей результативности использования бюджетных средств в сфере образования из показателей затрат, продукта, эффективности, результата и качества. Обосновано значение результатов бюджетного контроля, касающихся результативности показателей затрат, продукта, эффективности, качества выполнения бюджетной программы, а также объема санкций за бюджетные правонарушения на стадиях планирования бюджетных расходов на образование.

Ключевые слова: бюджетный контроль расходов на образование, распорядители бюджетных средств в сфере образования, органы бюджетного контроля расходов на образование, бюджетные правонарушения, действенность бюджетного контроля расходов на образование, результативность бюджетных программ в сфере образования.

ANNOTATION

Pysmenna Tetyana. Budgetary control over expenditure on education and perspectives of its development. – Printed as manuscript.

The dissertation thesis is submitted for seeking the scientific degree of Candidate of Economics, specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Ternopil National Economic University of Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine, Ternopil, 2011.

In dissertation the theoretical and conceptual approaches of budgetary control over expenditures for education are grounded and directions of its development are prescribed.

The place of budgetary control in system of terms of state financial control and financial control is determined. The notion of financial control is grounded and definition of budgetary control over expenditures for education is offered. The goal, objectives and principles of budgetary control over expenditures for education are formulated. The legal framework in the implementation of budgetary control over expenditure on education in Ukraine is investigated. The system forms, methods, techniques and ways of budget planning and control of budget spending on education are determined.

The practice of budgetary control over the planning of state and local budgets for education is investigated. The results of budgetary control over the use of financial resources in education are analyzed. The system of indicators of effectiveness of budgetary control over expenditures on education is formed. The measures to implement the strategy of budgetary control over the planning and spending on education are developed. The measures to streamline the interaction of budgetary control over expenditure on education are offered. The role of budgetary control over the use of financial resources at the planning stage of budget expenditures on education is investigated.

Keywords: budgetary control over expenditure on education, spending money on education, organs of budgetary control over expenditures on education, budget violations, effectiveness of budgetary control over expenditures on education, effectiveness of budgetary programs in education.